

НСДП

НОВА СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКА ПАРТИЈА

ВРАБОТУВАЊЕ

НАШ ПРИОРИТЕТ

www.nsdp.org.mk

ВРАБОТУВАЊЕ – НАШ ПРИОРИТЕТ

Денес Република Македонија има една од највисоките стапки на невработеност во Европа. На крајот од осумдесетите години од минатиот век невработеноста во Македонија беше околу 20%, но затоа пак во транзициониот период таа перманентно се зголемуваше и се искачи на преку 30%, со што ВО ЕВРОПА СМЕ РЕКОРДЕРИ!

Основните карактеристики на невработеноста во Македонија:

- *Невработеноста веќе 20 години се одржува над 30% без никакви изгледи да се намали;*
- *Многу висока стапка на невработеност кај младата популација;*
- *Во структурата на невработените, со 90,3% доминираат лицата кои имаат најмногу четири години средно образование;*
- *Околу 70 % од невработените чекаат подолго од 4 години да се вработет;*
- *Невработеноста кај мажите е помала од невработеноста кај жените и во просек изнесува 33,6%, додека кај жените е 34,3%.*

Македонската реалност не ја компликува само високата невработеност, туку и ниската вработеност. Веднаш по осамостојувањето вработеноста почна да опаѓа. Брзата приватизација не можеше да ги абсорбира сите вработени од општествените претпријатија. Намалувањето на вработеноста во општествените претпријатија, кои беа предмет на

приватизација, не можеше да се компензира со зголемување на вработеноста во приватниот и мешовитиот сектор. Голем дел од вработените изгубија работните места и останаа на улица.

Денес вработеноста во Република Македонија е далеку под вработеноста во земјите членки на ЕУ и изнесува околу 38% што е на нивото од 1996 година и е далеку пониска од европската цел од 70%. Заради споредба, најниска вработеност помеѓу земјите членки на ЕУ има во Малта од 55%, но и тоа е драстично повисоко од вработеноста во Македонија.

Ова ја покажува неможноста македонската економија да создава нови работни места, како и неспособноста на Владата на Република Македонија да се справи со овој проблем.

НСДП смета дека единствен начин за да се разреши проблемот со високата невработеност е оспособување на македонската економија да создава работни места.

НСДП смета дека за надминување на економската стагнација и ублажување на невработеноста во македонската економија, фокусот треба да се стави на две комплексни групи прашања:

- Подигање на квалитетот на структурните реформи и
- Поттикнување на инвестициите.

Подигањето на квалитетот на структурните реформи НСДП го гледа во следниве насоки:

- Преструктурирање на секторот на претпријатијата;
- Подобрување на квалитетот на корпоративното управување и
- Развој на малите и средните претпријатија и претприемништвото.

ПРЕСТРУКТУРИРАЊЕ НА СЕКТОРОТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА

До сега во Република Македонија, реструктурирањето на претпријатијата се вршеше на грбот на работниците. Така беше во деведесетите години кога под изговорот „превработеност“ армија работници беа отпуштени, а така беше и со последнава светска економска криза. Кризата, која кон крајот на 2008 година ја зафати македонската економија, најмногу ги погоди извозно ориентираните фирми, кои реагираа со намалување на вработеноста. Повторно ни криви ни должни цехот им беше испорачан на македонските работници.

За да се избегне овој проблем, во иднина НСДФ во буџетите на министерството за економија и финансии ќе предвиди средства за поттикнување на т.н. стратешко реструктурирање на претпријатијата. Наша цел ќе биде 1% од вкупните расходи на буџетот на Република Македонија да се употребат за поддршка на стратешкото реструктурирање на македонските претпријатија.

Овие средства ќе се употребат за:

- *Финансиска помош за изработка на студии и проекти за поефикасна комбинација и рекомбинација на ресурсите во македонските претпријатија;*
- *Финансиска поддршка за проекти кои претпоставуваат нови инвестиции за воведување на нови производни линии, нови процеси и нови технологии, како и инвестиции во истражување и развој;*
- *Финансиска поддршка на нови идеи (инвенции) кои понатака ќе прераснат во иновации и*

- Финансиска поддршка од централниот буџет за отпочнување на нов бизнис на претпријатие кое веќе се занимава со друг бизнис, без да се бара залог на недвижен имот, ако претпријатието имало успех во првиот бизнис, односно доколку фирмата работела бонитетно (остварувала профит) во претходните три години. При апликацијата основен критериум ќе биде квалитетот на проектот.

Целта на НСДП е преку поддршка на стратешкото реструктурирање да овозможи експанзија на постојните претпријатија, а тоа би значело создавање на нови работни места.

НСДП смета дека стратешкото реструктурирање на претпријатијата е неделиво од:

- подобрување на квалитетот на корпоративното управување и
- развојот на малите бизниси и претприемништвото.

ПОДОБРУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ И ЕФИКАСНОСТА НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ

За подобрување на квалитетот на корпоративното управување НСДП ќе пристапи не само кон измени на примарното законодавство (Законот за трговски друштва и Законот за хартии од вредност) и секундарната регулатива (повеќе правилници со кои се регулираат одредени одредби од Законот за хартии од вредност), туку и кон нивно вистинско и доследно имплементирање во практиката.

Со ваквиот пристап НСДП ќе се осврне на т.н. институционални инвеститори (кои претежно доаѓаат од странство) и кои сметаат дека транспарентноста и доверливоста на финансиското известување во Република Македонија е на многу ниско ниво.

НСДП ќе настојува активностите на Комисијата за хартии од вредност да не се насочуваат само кон регулирање и контрола на учесниците на пазарот на капитал, брокерските куќи и саморегулирачките организации (Македонската берза и Централниот депозитар за хартии од вредност), туку и за контролата на компаниите, во делот на финансиското известување, корпоративното управување и навременост при објавување на релевантни информации.

Целтите на НСДП се:

- да го намали конфликтот меѓу менаџерите и акционерите;
- да ги заштити малцинските акционери;
- да обезбеди поголема транспарентноста и доверливоста на финансиското известување во Република Македонија и
- да обезбеди доверба во пазарот на капитал.

РАЗВОЈ НА МАЛИТЕ БИЗНИСИ И НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО

Малите и средните претпријатија се столб на европската економија. Во Македонија малите и средните претпријатија учествуваат со нешто повеќе од 60% во создавањето на БДП, со околу 65% во создавањето на бруто додадената вредност (БДВ) и со скоро 80% во вкупната вработеност. Податоците по-

кажуваат дека во Македонија вработеноста во МСП е сеуште далеку помала од вработеноста во секторот на МСП во ЕУ.

НСДП смета дека иако уште во 2002 година е донесена Националната стратегија за развој на малите и средните претпријатија (2002-2013), која е ревидирана во 2007 година, досегашните Влади на РМ доста заостануваат во нејзиното реализирање.

НСДП ќе пристапи кон изготвување на нова стратегија за развој на МСП за периодот 2011-2021. За истиот период НСДП ќе изготвува двегодишни програми за поддршка на МСП и претприемништвото.

НСДП се залага да се рedefинираат основните приоритети за идниот развој на МСП и претприемништвото во Република Македонија и кон тие приоритети да се фокусираат идните активности.

Приоритетите на НСДП за понатамошен развој на МСП и претприемништвото во наредниот период ќе бидат следниве:

- Поддршка на иновативните и извозно ориентирани МСП, со брз потенцијал на раст;
- Зајакнување на улогата на постојните регионални центри за поддршка на МСП и претприемништвото во Скопје, Куманово, Велес, Битола и Струмица, ЕСА агенции и инкубатори и отварање на нови центри во Тетово и Охрид;
- Подобрување на можностите за искористување на постојните и обезбедување на нови поволни извори на финансирање на МСП, како од странски, така и од домашни извори;
- Засилување на капацитетите на Агенцијата за поддршка на претприемништвото и на регионалните центри со

цел да се засили системот на информирање на претприемачите за различните можности и форми на финансиска и нефинансиска поддршка за МСП, бидејќи претприемачите на локално ниво (посебно во помалите градови) имаат сериозни проблеми со пристапот до елементарни информации.

- Воспоставување на бизнис мрежи. Соработка помеѓу МСП со комплементарни производни програми заради координирање на активностите во текот на производниот процес, заеднички настап како субконтрактори за големи производители, како и можноста за заеднички настап на пазарот.
- Поттикнување на индустрискиот субконтрактинг, без кој нема вистински развој на МСП и претприемништвото.
- Реформирање на државната администрација, бидејќи нема државна институција која нема допирни точки со МСП и сериозно нејзино намалување;
- Подигање на нивото на поддршка на претприемништвото, преку зголемување на степенот на едукацијата од областа на претприемништвото, бидејќи во современата економска наука тоа се третира како четврт развоен фактор - заедно со земјата, трудот и капиталот;
- Секој што ќе се реши да отвори свој или семеен бизнис ќе добие многу поголема финансиска поддршка од сегашните смешни 3000 евра како почетен капитал;
- Половина од средствата наменети од страна на оваа Влада за споменици, игралишта, трибини, сали, театри и друго, неподружливни објекти ќе насочиме за развој на претприемаштвото и директна поддршка на мали и средни претпријатија (не помалку од 20.000 евра во вид на кредити и грантови).

- *Ќе создадеме нова деловна култура која ќе се стреми кон успех. Секому треба да му стане јасно дека претприемништвото не може да се замени ниту со државни и партиски вработувања, ниту со социјална помош, ниту со споменици и други згради.*
- *Скратување на роковите на стечајните постапки и зголемување на нивната ефикасност. За таа цел не само што ќе се направат измени во законот за стечај, туку ние ќе овозможиме нивна имплементација, а сето тоа ќе биде во функција на заштита на доверителите и скратување на роковите. Ние нема да дозволиме стечајните постапки да се развлекуваат како што тоа беше случај во стечајот на Сведмилк, каде главни губитници беа необезбедените доверители.*

За да се обезбеди раст на секторот на МСП и да се стимулира претприемачите да инвестираат, треба да се создаде поволна инвестициона клима.

СОЗДАВАЊЕ НА ПОВОЛНА ИНВЕСТИЦИОНА КЛИМА

Креирањето на поволна инвестициона клима има централна улога во подобрување на квалитетот на економскиот раст, односно порамномерна распределба на доходот и намалување на сиромаштијата.

Добрата инвестициона клима ги поттикнува фирмите да инвестираат. Тие во трката за профит инвестираат во истражување и развој, нови идеи, знаење, постојани средства итн. и на тој начин не само што го зајакнуваат сопствениот ка-

пацитет, туку придонесуваат за динамизирање на економскиот раст и зголемување на вработувањето. Ова го спречува амортизирањето на човечкиот капитал што би се случил доколку луѓето подолго време останат без работа.

Врвен приоритет на НСДП ќе биде подобрување на клучните фактори на инвестиционата клима: стабилност, заштитата на сопственичките права, државната регулација, административно-бирокуратските процедури, оданочувањето, финансирањето на бизнисите, инфраструктурата и пазарот на трудот и работната сила.

СТАБИЛНОСТ

Стабилноста изразена преку макроекономската, политичката, социјалната, меѓуетничката стабилност, опасност од воени судири и сл. е основен предуслов за привлекување на инвестициите, односно поттикнување на претприемачите да инвестираат.

НСДП смета дека во Република Македонија, факторот стабилност е посилен од економските фактори. Практиката покажа дека иако Владата, во последниве години, потроши огромни суми на народни пари за подобрување на инвестиционата клима (промоција на Македонија како дестинација за инвестирање, воведување на рамен данок, едношалтерски систем, регулаторна гилотина, реформи во катастарот и воведување на електронски катастар и сл.), сепак политичката нестабилност, преголемото мешање на државата во приватниот сектор и се уште неизвесниот епилог за прием на Македонија во НАТО и ЕУ, се фактори кои се многу посилни од економските фактори.

За НСДП макроекономската, социјалната, политичката, етничката и верската стабилност се врвен приоритет.

ЗАШТИТА НА СОПСТВЕНИЧКИ ПРАВА

НСДП смета дека во Македонија сопственичките права не се целосно загарантирани. Без нивна заштита нема да има ниту домашни ниту странски инвестиции.

Практиката покажува дека во оние земји каде што има повисоко ниво на заштита на сопственичките права има побрз економски раст. Очевидна е директната поврзаност на заштитата на сопственичките права, креирањето на поволна бизнис клима и економскиот раст.

НСДП предлага четири насоки за подобрување на заштитата на сопственичките права и инвестиционата клима:

- осигурување на правото на земјиштето и другата сопственост;
- подобрување на ефикасноста во извршувањето на договорите;
- намалување на криминалот и корупцијата и
- обезбедување на соодветен (реален) надомест за експропријација на имот.

Скоро во сите овие домени Македонија има слаби остварувања. Првиот домен, кој се однесува на осигурување на правото на сопственост врз земјиштето и друга сопственост е најкомплексен, бидејќи покрај останатото ги опфаќа и проце-

сот на приватизација и денационализација во Македонија. Во целиот транзиционен период се проблематизира процесот на приватизација и има несигурност и низок степен на заштита на сопственичките права стекнати во овој процес. Најчесто, во Македонија, процесот на оспорување на сопственичките права стекнати во процесот на приватизација е лоциран во политичките партии, оддлени медиуми, а помалку во судовите. Од друга страна пак оние предмети што се веќе во судовите траат премногу долго.

НСДП се залага за коренити реформи во судството, со што би се разрешиле најголемиот број проблеми врзани со заштитата на сопственичките права, било да е тоа врзано со земјиштето и друг вид на сопственост, или пак со извршувањето на договорите, намалувањето на криминалот и корупцијата и експропријацијата.

Приоритет на НСДП е поголема независност и непристрасност на судството, преку едукација и квалитетна селекција на кадри при изборот на судии.

РЕГУЛАЦИЈА

Колкаво е значењето на државната регулација покажува фактот што, последната светска и економска криза покажа дека една од причините за нејзиното настанување беше слабата регулација и засилениот процес на дерегулација. Затоа НСДП во своите намери за подобрување на инвестиционата клима посебно внимание ќе обрне на подобрување на капацитетите на регулаторните институции во Република Македонија.

Еден од приоритетите ќе биде зголемување на независноста на овие институции, бидејќи ние сметаме дека во овој момент во Република Македонија регулаторните институции се изложени на силно влијание од страна на Владата.

НСДП не ја подржува идејата на сегашнава Влада на РМ за соединување на Агенцијата за супервизија на осигурувањето, Дирекцијата за банкарска супервизија при НБРМ и Комисијата за хартии од вредност во една институција. Ние сметаме дека на тој начин ќе се намали квалитетот на регулацијата, а големата концентрација на моќ во една институција е опасна и спротивна на нашата политика.

НСДП ќе се фокусира на следниве приоритети кои се однесуваат на регулаторните институции:

- подобрување на капацитетите, како квантитативни така и квалитативни, на сите регулативни институции во РМ;
- зголемување на степенот на нивната независност.

АДМИНИСТРАТИВНО-БИРОКРАТСКИ ПРОЦЕДУРИ И КОРУПЦИЈА

Сложените административно-бирокаратски процедури и корупцијата се доста голема пречка за отпочнување и водење на бизнисите во Македонија. Неефикасната администрација и корупцијата одат „рака под рака“ и се „жива рана“ на македонското општество.

Корупцијата сеуште претставува ограничувачки фактор за привлекување на инвестиции, како домашни, така и странски. Во последниве неколку години сведоци сме на голем број слу-

чаи каде со извештаите на државната ревизија се утврдени неправилности во спроведување на процедурите за јавни набавки, како и ненаменско и неефикасно трошење на буџетски средства во повеќе државни институции, меѓу кои и: Владата на РМ, Секретаријатот за европски прашања, Агенцијата за спречување перење пари и финансирање тероризам, Министерството за транспорт и врски, Министерството за внатрешни работи, Министерството за надворешни работи, Агенцијата за млади и спорт, Агенцијата за странски директни инвестиции итн. Ова секако дека негативно влијае врз инвестиционата клима и ги обесхрабрува потенцијалните инвеститори да инвестираат.

НСДП се залага за:

- *Оптимална, ефикасна и непартизирана државна администрација која целосно ќе биде структурирана и пред се, посветена на задоволување на потребите на нејзините граѓани. Тоа ќе значи дека администрацијата постои за граѓаните, кои всушност ја плаќаат, а не сама за себе;*
- *Професионализација и целосна деполитизација на државната администрација преку однапред поставени критериуми за вработување и за извршување на задачите на државните службеници;*
- *Јавната потрошувачка за непродуктивни буџетски расходи во однос на бруто домашниот производ треба да се намали и да се движи најмногу до 15%, како што е во развиените земји, а не како кај нас каде што достигнува и до 30% во однос на бруто домашниот производ. НСДП може во согласност со барањата на светските финансиски институции, а пред се со потребите на граѓаните да ја на-*

мали државната администрација и за 40% во текот на четиригодишниот период, со што средствата што ќе се заштедат ќе се насочат во инвестиции за развојни проекти;

- Намалување на дискреционите права на министерствата и воведување механизми за контрола, како и следење на работењето на администрацијата од страна на граѓаните. Тоа ќе значи максимално редуцирање на бирократијата и корупцијата преку дерегулација;
- Строго почитување на законските прописи.

Реформата на државната администрација и одлучната борба против корупцијата се наша трајна определба.

БУЏЕТСКА ПОЛИТИКА И ОДАНОЧУВАЊЕ

Идни насоки на буџетската политика

Досега донесените буџети, за изминатите периоди, ја немаа развојната компонента. Особено загрижува фактот што капиталните буџетски расходи во последниве неколку години наместо да се зголемуваат, тие се намалуваат. Имено, ако во 2006 година капиталните расходи изнесуваа 18% од вкупните буџетски расходи и на тоа ниво останаа и во 2007 година, од 2008 година тие перманентно се намалуваат, за во 2010 година тие да се предвидат на рекордно ниско ниво под 15% од вкупните буџетски расходи. Сликата е уште полоша ако се има предвид дека според завршните сметки на Буџетите на Република Македонија, капиталните расходи не надминуваат 10% од вкуп-

ните расходи. Наша основна определба и цел која треба да ја оствариме во иднина е капиталните расходи да не бидат пониски од 25% од вкупните буџетски расходи. Само на овој начин ќе се зајакне развојната компонента на буџетот, а зголемените трошења и буџетскиот дефицит ќе бидат оправдани.

НСДФ во наредниот период ќе води политика на рационализација и ќе се откаже од сите непродуктивни буџетски трошења, а за сметка на стимулирање на развојната компонента на буџетот.

Денес во Република Македонија нема усогласеност меѓу монетарната и фискалната политика, што значи дека не постои оптимален фискално-монетарен микс. Основната причина за ваквата ситуација е недомаќинското однесување на Владата во поглед на буџетските трошоци и создавањето висок буџетски дефицит.

Приоритет на НСДФ во доменот на водењето на фискалната политика, во наредниот период ќе биде нејзино целосно координирање со монетарната политика и создавање оптимален фискално-монетарен микс за Република Македонија, како битен предуслов за динамизирање на економскиот раст.

Високите буџетски дефицити што ги креира оваа Влада неминовно водат до долгорочно задолжување на македонските граѓани.

НСДФ смета дека никој нема право да ги задолжува идните генерации за остварување на лични интереси и богатства, па затоа предизвик во наредниот период ќе биде намалување на јавниот долг на државата.

ОДАНОЧУВАЊЕ

НСДП ќе посвети особено внимание на даночната политика. Реформите во оваа област ќе овозможат привлекување на домашни и странски инвеститори и зголемување на вработувањето.

НСДП, преку реформите во даночната политика се стреми кон обезбедување:

1) Стабилна даночна политика на подолг рок во насока на развој на економијата и подобрување на животниот стандард на граѓаните.

Приоритетни мерки кои ќе се преземаат се:

- Хармонизирање на нашата легислатива со легислативата на Европската унија. Елиминирање на досегашната практика на донесување законски прописи „преку ноќ“, под назнака „доверливо“ до објавувањето. Оваа практика создаде крајно несигурна клима за инвестирање и работење.
- Елиминирање на досегашната практика во повеќе закони да се применуваат даночни ослободувања. Се што е за даноците ќе биде инкорпорирано во законите за даноци и ќе се отстрани досегашната конфузија и субјективни толкувања.
- Информираност на даночните обврзници за секоја нивна давачка и транспарентност на нивните обврски и права.
- Превенција на даночната евазија. Елиминирање на двојното оданочување, но и решителна борба за сузбивање на даночната евазија.

- Забрзување на постапките за потпишување и ратификување на меѓународните договори за одбегнување на двојно оданочување со што поголем број земји.
- Независна, деполитизирана, стручна и ефикасна даночна администрација.
- Закон за финансиска дисциплина. Строги санкции и сигурни средства за обезбедување на плаќањата. Државата како должник навремено да ги плаќа своите обврски кон даночните обврзници. Со надминување на горливиот проблем на неликвидност, даночните обврзници навремено ќе ги плаќаат своите даночни обврски.

2) Измени во Законот за данок на добивка

Нулта стапка на данок на добивка, а во некои случаи ослободување на дел од данокот на добивка за домашни и за странски правни лица во период од 4 години за:

- вложувања во опрема за современа технологија;
- воведување нови производи;
- нови вработувања;
- вложувања во образование на вработените;
- модернизација и унапредување на работењето;
- развој на производството на повисок степен на преработка;
- зголемување на извозот;
- зголемување на стопанската активност во области на Републиката каде што растот на вработување е под просекот во Републиката;
- развој на нова понуда на услуги;
- заштеда на енергија и пронаоѓање нови извори на енергија;

- развој на научно-истражувачката дејност;
- јакнење на информатичката дејност;
- прилагодување на македонското стопанство со ЕУ стандардите.

Основната цел на НСДП е поттикнување на претпријатијата да инвестираат, бидејќи тоа води кон економски раст, јакнење на конкурентската способност на македонската економија и забрзано вклучување во тековите на меѓународната размена.

3) Измени во Законот за персоналниот данок од доход

- Промени во персоналниот данок од доход преку воведување на даночна прогресија со следниве даночни стапки: 9%, 12% и 15%.
- Ослободување од персонален данок од доход за социјално загрозените семејства кои имаат лице со посебни потреби (инвалидитет).
- Ослободување од персонален данок од доход за лица кои остваруваат доход под трошоците за живот.

4) Измени во Законот за ДДВ и поедноставени постапки:

- Промени во законот за ДДВ кои ќе овозможат уплата на ДДВ врз основа на наплатена, а не фактурирана реализација;
- 3% стапка на ДДВ за сите комунални услуги;
- 3% стапка на ДДВ за туристички услуги за странски туристи;

- 3% стапка на ДДВ за информатичка опрема и информатички услуги;
- 3% стапка на ДДВ за основните прехранбени производи;
- 3% стапка на ДДВ за електрична енергија и други видови алтернативни извори на енергија за граѓаните;
- 3% стапка на ДДВ при откуп на земјоделски производи од регистрирани земјоделци и сточари. Систем на таканаречено „индиректно субвенционирање“ во земјоделието и сточарството, што ќе значи скратување на долгите административни постапки за субвенции;
- Воведување пресметковен систем на плаќање и враќање на ДДВ при увоз на добра, со што ќе се подобри ликвидноста на даночните обврзници.

ФИНАНСИРАЊЕ НА БИЗНИСИТЕ

Клучен сегмент на инвестиционата клима е можноста бизнисите да обезбедат средства за финансирање на нивниот раст од квалитетни извори на финансирање.

Во Македонија, претпријатијата во периодот на транзицијата беа повеќе ориентирани кон неформалните извори на финансирање (сопствените заштеди на претприемачите, заемите од семејствата, роднините и пријателите, како и парите што доаѓаат од неформалниот ризичен капитал т.е. бизнис ангелите), бидејќи пристапот до формалните извори на финансирање, како што се парите од банките, парите кои се мобилизираат преку берзата и формалниот ризичен капитал, беше многу отежнат.

НСДП во овој домен ќе се залага за подобар и полесен пристап на големите, малите и средните претпријатија, како и на поединци до кредити за пониска цена на позајмениот капитал, што значи помали каматни стапки. Создавањето вистинска пазарна конкуренција и здрав банкарски систем ќе овозможи овие цели, кои ги предвидува НСДП, и да се реализираат. Што се однесува до конкуренцијата во банкарскиот сектор, македонското искуство потврди дека зголемениот број банки автоматски не значи намалување на цената на финансиските услуги. Напротив, во целиот овој период банките држеа и се уште држат многу високи каматни стапки. И новите помали банки кои се формираа во меѓувреме ги прифатија овие маргини како начин за покривање на нивните високи оперативни трошоци. Силен елемент на конкуренцијата би било влегувањето на странски банки, особено познати брендови, или филијали на странски банки во домашниот банкарски систем. Странските банки би ја подобриле алокацијата на кредитите, а би го пренеле и нивното искуство, како и деловните техники. Притоа, битно е лиценци да им бидат дадени на бонитетни странски банки, со што би се минимизирале можностите за финансиски потреси и измами.

НСДП, имајќи го предвид досегашното работење на банкарскиот систем, ќе се залага:

- Банкарскиот сектор да биде главен „партнер“ на МСП;
- *Да се зголеми довербата во банките, а со тоа индивидуалните заштеди да се насочат во банкарските канали, што во практиката ќе значи зголемен инвестиционен потенцијал во Република Македонија;*
- Финансискиот капитал да се стави во функција на економскиот раст (каматни стапки од 4% до 6% за кредити

за инвестиции). Намалувањето на каматните стапки ќе се случи како резултат на основната определба на НСДП за оптималниот фискално-монетарен микс во Република Македонија, кој го дефинираме како цврста буџетска политика и нешто поекспанзивна монетарна политика. Ова треба да доведе до намалување на каматните стапки. Но, паралелно на спроведувањето на ваквиот микс на макроекономските политики, Владата во рамките на своите компетенции мора да обезбеди поволни услови за влез на реномирани странски банки во земјава за да се зголеми конкуренцијата во банкарскиот сектор и да се овозможи намалување на каматните стапки.

- Поттикнување на т.н. формален ризичен капитал е вистински предизвик за Република Македонија во иднина. Тоа за Македонија е нужно бидејќи искуствата покажуваат дека формалниот ризичен капитал го следеше развојот на малите и средните претпријатија во земјите во транзиција уште од почетокот на транзицијата и тоа доста успешно. Venture capital фондовите инвестираа во малите и средните претпријатија во овие земји во start-up фазата и во фазата на експанзија. За да има развој на private-equity капиталот во Македонија, прв предуслов е да се подобри инвестиционата клима, односно да се спроведат соодветни реформи во судскиот систем, да се подигне степенот на заштита на сопственичките права, да се подобри регулацијата, да се спроведат реформи во јавната администрација, да се намали корупцијата и тн. Стимулирање на развојот на пазарот на капитал - Македонската берза на хартии од вредност, не е ништо помалку значаен фактор за развојот на формалниот ризичен капитал. Развојот на Македонската берза за хартии

- од вредност ќе овозможи не само развој на формалниот ризичен капитал, туку ќе овозможи и обезбедување средства на бизнисите преку емисија на хартии од вредност.*
- *Создавање законски рамки за регулирање на неформалните извори на финансирање, пред се т.н бизнис ангели;*
 - *Во однос на кредитите од странски линии при Македонска банка за поддршка на развојот, НСДП се залага за намалување на каматните стапки од овие кредитни линии. Секако дека има простор за намалување на каматните стапки бидејќи тие кредити се обезбедени по доста ниски камати од околу 2%;*
 - *Отворање на нови можности за користење на средства од европските фондови.*

ИНФРАСТРУКТУРА

Инфраструктурата, пред се крупната инфраструктура како што се телекомуникации, патишта, железница, авионскиот превоз, енергетика и сл., има силно влијание врз поттиците на фирмите да инвестираат, бидејќи во крајна инстанца развиената инфраструктура во голема мера ги намалува трошоците на бизнисите.

НСДП смета дека понатамошно стимулирање на конкуренцијата во секторот на телекомуникациите, би можело дополнително да ги намали трошоците на претпријатијата и да го подобри асортиманот на услуги.

Поновите истражувања на светско ниво, покажуваат дека најголема динамика на намалување на транспортните трошоци во периодот 1930-2000 година има во авионскиот сообраќај, па потоа следат поморскиот, железничкиот и патниот

сообраќај. Јасно е дека еден од основните приоритети на Македонската Влада во иднина мора да бидат вложувањата во транспортна инфраструктура. Македонија не може да се пофали со некои поголеми вложувања во крупната инфраструктура. Капиталните инвестиции за вложување во изградба на патна, железничка и авионска инфраструктура, изостануваат еден подолг период.

Структура на расходите во предлог буџетите на Македонија со години е неповолна. Капиталните расходи во 2008 година изнесувале 17,9 %, во 2009 година 12,9%, во 2010 година 14,8%, а во 2011 година изнесувале 14,6%, додека тековните расходи во истите години изнесуваа 82,1%, 87,1%, 85,2% и 85,4%. Лошата слика на капиталните расходи е уште поизразена во завршните сметки од буџетот, каде тие не надминуваат 10% од вкупните буџетски расходи.

Во буџетската политика на НСДП капиталните расходи ќе изнесуваат 25% од вкупните буџетски расходи и во најголем дел ќе бидат насочени во изградба на крупната инфраструктура - телекомуникации, патишта, железница, авионскиот превоз, енергетика, и сл.

АКТИВНИ ПОЛИТИКИ НА ПАЗАРОТ НА ТРУД

Флексибилноста на пазарот на труд и структурата на работната сила се битна димензија на инвестиционата клима. Ригиден пазар на труд и неповолна структура на работната сила, особено од аспект на степенот на образование, според староста и според времето на чекање за работа, негативно влијаат врз креирањето на поволен инвестиционен амбиент.

Во Македонија 90% од невработените се со најмногу 4 години средно образование. Највисока стапка на невработеност, над 50% има кај лицата кои немаат образование, а кај лицата со 4 годишно средно образование стапката на невработеност е околу 35%. Најниска стапка на невработеност од 20% има кај лицата со високо образование. Исто така, за Македонија е карактеристична долгорочната невработеност. Во 2008 година стапката на невработеност изнесуваше 35%, од кои 65,1% (22,8 процентни поени) беше невработеност со време на чекање подолго од четири години. Структурата на невработеноста од аспект на староста е исто така неповолна. Највисока стапка на невработеност од околу 60% има кај лицата помлади од 24 години. Како што се зголемува староста на работната сила, така се намалува и стапката на невработеност.

Ваквата неповолна структура на невработеноста негативно влијае врз инвестиционата клима. НСДП смета дека идните мерки на Владата треба да бидат во насока на подобрување на структурата на работната сила, особено од аспект на степенот на образование. Покрај формалното образование, доста значајна улога има и неформалното образование. За таа цел фокусот треба да се насочи кон активните политики на пазарот на трудот, така што 1% од БДП ќе бидат наменети за тренинг и унапредување на приватните иницијативи за вработување.

НСДП во иднина ќе го зголеми опфатот на активните политики на пазарот на труд, со тоа што во програмите за обуки и преквалификација ќе се опфатат и лица од други дејности за кои на пазарот на труд постои побарувачка.

НСДП смета дека во идниот период активните политики на пазарот на труд треба да се насочат како кон надоградување на постојните и развој на нови програми, така и кон определени целни групи.

НСДП фокусот ќе го стави на следново:

- имплементирање на програми за обука и тренинг на работната сила. Целта на овие програми треба да биде прилагодување на структурата на понудата на работната сила од аспект на образованието и стручните квалификации, на структурата на побарувачката.
- програми кои ќе го стимулираат вработувањето во приватниот сектор, како што е субвенционирање на платите кај новопримените работници, доделување на грантови за самовработување, даночни ослободувања за ново примените работници и сл. Преку овие програми, вработувањето во приватниот сектор треба да се направи поатрактивно од вработувањето во државниот сектор.
- програми за директно вработување во јавниот сектор. Организирање на јавни работи, како што се чистење и одржување на паркови, улици, пошумување и сл. се добра можност најобесправените и маргинализирани лица да се вработат.
- програми кои ќе ги едуцираат невработените да бараат работа. Тоа се програми кои опфаќаат разни курсеви за пополнување на апликации, курсеви за интервјуа, работни клубови и т.н.
- програми за стимулирање на вработувањето на помлади лица. Овие програми ќе вклучуваат најразновидни тренинзи на невработените млади лица, субвенционирање на платите доколку тие би се вработиле, покривање на трошоците за обука откако ќе се вработат и тн.
- програми кои се однесуваат на категоријата лица со посебни потреби. Целта на овие програми е лицата со преч-

ки во развојот да се обучат за извршување на некои работи, како што се работа на шалтер, call центри и сл.

НСДФ своите политики ќе ги реализира на тој начин што:

- 1% од вкупните буџетски расходи ќе ги намени за спроведување на активните политики на пазарот на труд и
- Ќе ги возобнови работничките универзитети.

